

УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА СИНЯТА ИКОНОМИКА И ВЛИЯНИЕТО Й ВЪРХУ КРАЙБРЕЖНИЯ ТУРИЗЪМ (ИЗСЛЕДВАНЕ - АНКЕТНО ПРОУЧВАНЕ)

докторант Валентина Маренова
Бургаски свободен университет

SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE BLUE ECONOMY AND ITS IMPACT ON COASTAL TOURISM (RESEARCH - QUESTIONNAIRE SURVEY)

PhD student Valentina Marenova
Burgas Free University

Резюме: Европейските морета и океани са богат и често подценяван източник на иновации, растеж и заетост. Те осигуряват ценни еко системни услуги и ресурси, от които зависят всички морски дейности. Устойчивото развитие на синята икономика е от изключително значение за развитието на морския туризъм. Синята икономика и синият растеж са темите свързани с бъдещето на морския сектор. Потенциалът за растеж в морската икономика е възможност, от която Европа трябва да се възползва като морски континент. От 2009 г. насам ЕС стартира ключови инициативи във всички области на политиката, свързани с моретата, за да засили конкурентоспособността на Европа.

„Без вода, няма живот. Без синьо, няма зелено.“ – Силвия Ърл, Океанограф

Ключови думи: синя икономика, устойчиво развитие, крайбрежен туризъм, син растеж

Abstract: European seas and oceans are a rich and often underestimated source of innovation, growth and employment. They provide valuable eco system services and resources on which all marine activities depend. The sustainable development of the blue economy is of paramount importance for the development of maritime tourism. The blue economy and blue growth are topics related to the future of the maritime sector. The growth potential of the maritime economy is an opportunity that Europe should take advantage of as a sea continent. Since 2009, the EU has launched key initiatives in all policy areas related to the seas to enhance Europe's competitiveness.

„No water, no life. No blue, no green.“ - Sylvia Earle, Oceanographer

Key words: blue economy, sustainable development, coastal tourism, blue growth

Увод

Водата покрива 70% от нашата планета. Поддържането на екологическото равновесие на водната среда изисква целенасочената и системна политика за съхраняване на природата и ресурсите, за устойчиво развитие на крайбрежните зони. Това налага да се разработи „Интегрирана морска политика“, която да обхване всички аспекти на взаимодействие с морето. Идеята на интегрираната морска политика е да се

насърчи устойчивия растеж на морските и крайбрежните дейности и устойчивото използване на крайбрежните и морските ресурси чрез създаване на рамка за ефективно изпълнение на морското пространствено планиране във водите на Черно море и интегрираното крайбрежно управление в крайбрежните зони, разширяване достъпа до информация за морето, правилно планиране на морското пространство.¹ Моретата и океаните са двигател на европейската икономика с голям потенциал за иновации и растеж. В „синята“ икономика са заети 5,4 млн. души, а нейният годишен оборот е малко под 500 млрд. евро. Отрасълът, който е пряко обвързан с експлоатацията на моретата и океаните и генерира огромно печалби в световен мащаб е Туризмът. Живеем в един изключително забързан и динамичен свят, който е белязан от интензивни промени във всяко ниво – политическо, икономическо, социално, културно, образователно и т.н. Всички промени, разгледани в глобален и локален план, създават предпоставки за непрекъснато развитие на комуникациите. Комуникациите са „субстрактът“², който синтезира нова и различна социално-икономическа среда, етика и култура на взаимоотношенията. В посочения контекст, значимостта на ролята, която туризмът изпълнява е безспорна, не само защото той е фактор за развитието на световната икономика, култура, образование, здравеопазване и други сфери. Според изследователи, туризмът е световно явление³ и е обективно следствие от поредица обществени трансформации през втората половина на 19-ти и началото на 20-ти век в резултат от масовизацията на пътуванията и преобразуването им в туристически⁴. Мащабното му развитие след шестдесетте години на миналия век досега го превръщат в динамична съставна част на локалната, националната и международната икономика. Икономическите потоци⁵, предизвиквани от международния туризъм, са важни фактори за икономически растеж и за развитие на международните икономически отношения.

1. България и българското крайбрежие

Българската черноморска ивица, характерът на българското крайбрежие, сухоземната, въздушната и водна инфраструктура, създадена от крайната северна до най-южната точка на българското Черноморие, индустриалните, транспортни и туристически инфраструктури, риболовната и корабна индустрии заедно със съпътстващите дейности създават всички предпоставки България не само да се счита, но и да има самочувствието на морска държава с всички елементи на това определение – от традиционните морски занаяти до съвременните представи за използването на морето като ресурс и комуникация. Като една от шестте държави в Черноморския регион с втора по дължина и една от най-красивите брегови ивици, България има потенциала

¹ http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/bg/FTU_5.3.8.pdf

² Караджова, Зл. Маркетингово изследване на факторите за кризата с кадрите в отрасъл „Туризъм“ 2016.

³ Ракаджийска, Св. (2007). Международният туристически пазар и България като туристическа дестинация в прехода към пазарна икономика. Издателство „Наука и икономика“, Икономически университет – Варна, с.7.

⁴ Нешков, М. (2015). Трансформациите в глобалната туристическа индустрия и предизвикателствата през туризмологията. В: Сборник с доклади от юбилейна международна научна конференция „Туризмът в епохата на трансформация“, посветена на 50-годишнината от създаването на специалност „Туризъм“ в Икономически университет – Варна, Издателство „Наука и икономика“ – ИУ – Варна, с.182.

⁵ Велас, Фр., Л. Бешерел (1998). Международен туризъм. София, Мегабул, с. 13-15.

да бъде сред определящите черноморската политика. Икономиката на българския черноморски регион е базирана на близостта с морето като воден път и връзка със света за осъществяване на търговска дейност и пряк достъп на индустриалните стоки до външни пазари чрез пристанищата. На този етап отделните сектори се развиват самостоятелно, без достатъчно добро взаимодействие и интеграция, което пречи на общото прогнозиране и планиране и води до недостатъчно оползотворяване на капацитетите и възможностите на отделните икономически субекти. Силното присъствие на туризма в региона не може да компенсира отсъствието на пространствено планиране на крайбрежните зони, довело до неконтролируемо строителство и загуба на природни ресурси и феномени, както и намаляващото значение на българското селско стопанство за развитие на туристическия отрасъл. „Обявяването на Европейския ден на морето – 20 май, е сред ключовите инициативи на Интегрираната морска политика на ЕС, стартирана през 2007 г. Известно е, че морето винаги е било от ключово значение за благоденствието на Европа – дължината на крайбрежието на континента ни е почти 70 000 км, като 22 от 27-те държави-членки имат излаз на море или са островни държави. Крайбрежните региони са дом на 40% от населението на ЕС, създават 40% от икономиката му и дават работа на около 5 млн. души. Морските отрасли и крайбрежните региони, които традиционно са били в периферията на ползрението, са вече поставени в центъра на нова, динамична и всеобхватна политика за устойчив растеж и работни места.”⁶ Като част от морските държави на ЕС и в съответствие с рамковата директива, България е приела Наредба за опазване на околната среда в морските води, и въз основа е създаден Консултативен и координационен съвет за опазване на околната среда в морските води на Черно море. Страната ни има действащ Закон за черноморското крайбрежие, чрез който се решават редица въпроси, свързани с планирането на териториите и регионалното развитие на зоните около морето.

2. Изследване на факторите за развитие на Синята икономика в крайбрежния туризъм

2.1. Методология на изследването

Периодът на провеждане на настоящето изследване е от юни 2017 до март 2018. Обхватът на изследването са 67 анкети, попълнени от респонденти, заети в сферата на Туризма, цялостната анкета е на тема „Възможностите за диверсификация в дейността на предприятията на туристическата индустрия“ Анкетата се състои от 3 блока, блок А– Демографски блок, блок Б съдържа въпроси насочени към иновациите и диверсификацията на организациите, частта за „Синята икономика“ е блок С и се състои от 6 въпроса(свързана с морето и водните ресурси икономика). За целите на текущия доклад ще проследим именно тази част в изследването.

Целта на анкетното проучване е:

- да установим най-важните мерки за интегрирана морска политика,
- да изследваме връзката между туризма и синята икономика,
- да посочим дейностите, в които крайбрежният туризъм може да претърпи развитие,
- да открием факторите, способстващи крайбрежния туризъм,
- да открием най-важните мерки за подобряване на крайбрежния туризъм.

---

⁶ http://www.bsbd.org/bg/European_Maritime_Day.html

2.2. Анализ на изследването

Анализът на изследването е концентриран към обобщаване на информацията от всеки един отговор от анкетната карта и съответно представянето ѝ в прегледани и разбираем вид. Безпристрастният анализ е в основата на достигане до правилни и гарантиращи осъществяване на целите резултати. Качественият анализ, наред с избягването на двусмислие и неточност на изводите са в основата на препоръки. Демографският блок обхваща 5 въпроса, отнасящи се за характеристиките на респондентите. Първият, от които е насочен към изясняване на половото представяне на участниците в туристическия сектор. 57 участника в анкетното проучване са жени и само 11 от тях са мъже. Въпрос номер две е насочен към уточняване на възрастовата група на респондентите. Прави впечатление, че най-силно е представена групата с възрастова граница от 26 до 50 години – общо 51 анкетирани. /Таблица 1 /

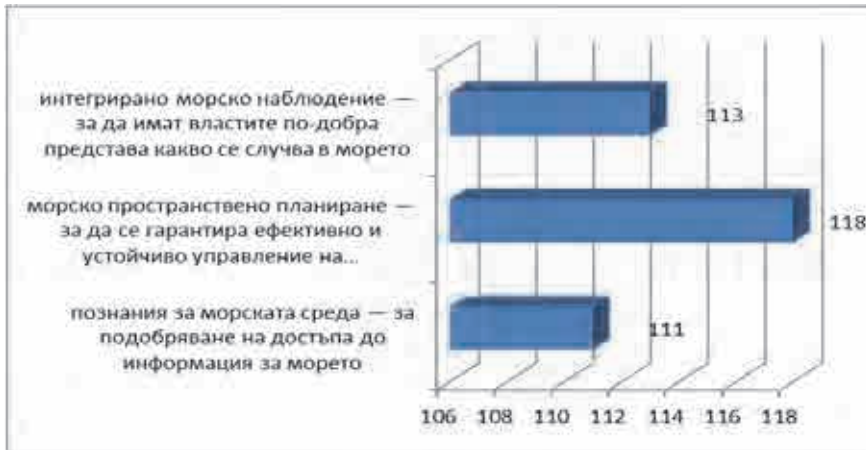
A2. Вашата възраст е:			
До 25	от 26 до 50	от 51 до 65	над 65
7	51	9	

Таблица 1

Над 90 % притежават трудов стаж в сферата на туризма в диапазон от 5 до 20 години, трима от анкетираните работят в тази сфера вече повече от 20 г. Профилът на респондентите се допълва и с информацията относно завършеното образование на анкетираните. Прави впечатление, че близо деведесет и пет процента е дела на висшите. Общо 37 от респондентите са ръководители от средно ниво, а 12 са на ръководни постове от най-висше ниво. Комбинацията от дългогодишен професионален опит и съответстващо образование, дават основание да се твърди, че респондентите притежават задълбочени познания относно съществуващите проблеми и тенденции във връзка с развитието на туризма и влиянието на синята икономика. Демографският профил на анкетираните служи в подкрепа на тезата, че погледа им на високо образовани професионалисти с дългогодишен опит предполага успешно решаване на поставените изследователски задачи и изпълнение на заложените цели.

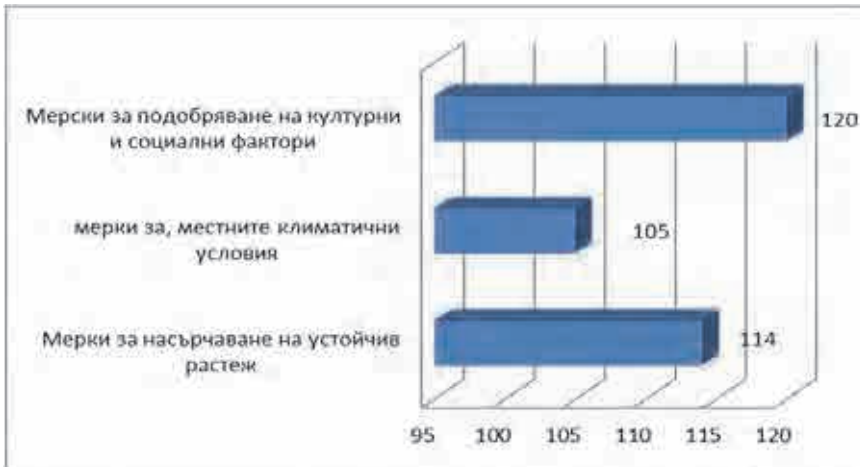
Блок С се състои от 6 въпроса, при които критериите за отговор се степенуват от 1 напълно съгласен до 5 напълно съгласен.

В обобщение на Блок С от анкетната карта свързан с въпроси относно синята икономика (свързана с морето и водните ресурси икономика) , могат да се изложат следните данни:

Графика 1. Впрос С1. Доколко важни според Вас са следните мерки за интегрирана морска политика

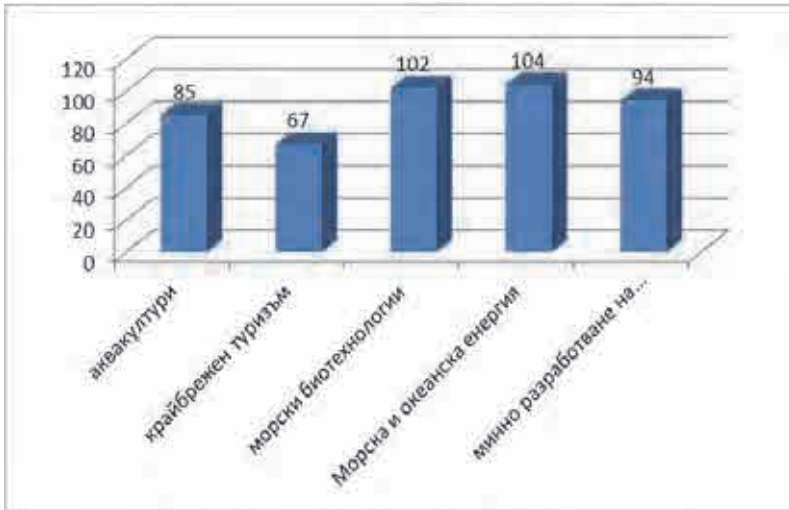
На база посочените отговори на впроса за важноста на посочените мерки за интегрирана морска политика можем да изведем, че според анкетираните най-важна мярка по степенуване от 1 до 5 е отговорът – познания за морската среда, за подобряване на достъпа до информация за морето. С почти минимална разлика са останалите две възможности, а именно интегрирано морско наблюдение, за да имат властите по-добра представа какво се случва в морето и морско пространствено планиране – 118 точки.

Графика 2. Впрос С2 2. Кои следва да бъдат най-важните мерки за морските басейни?

Прави впечатление, че броят на точките при трите посочени възможни отговора отново е приблизително близък, и все пак като най-важни мерки за морските басейни са посочени мерки за местните климатични условия. Като най-не важни респондентите посочват мерките за подобряване на културни и социални фактори.

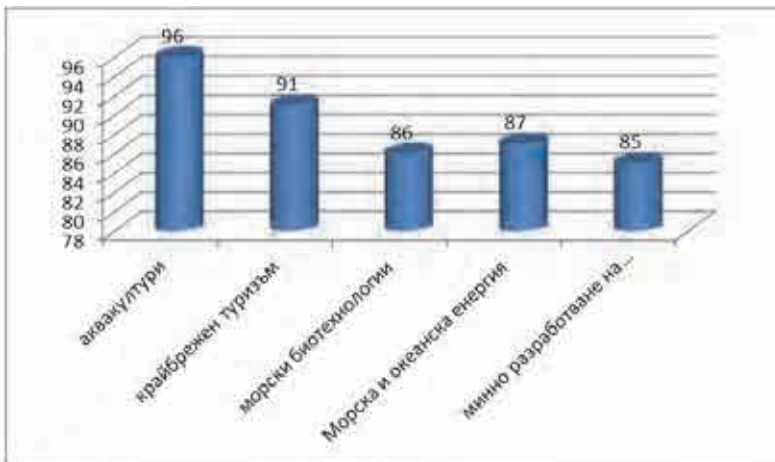
Въпрос номер С3 е разделен на две, в първата част респондентите трябва да посочат отговора на база своя бизнес, а във втората на база туризма в България като цяло.

Графика 3. Въпрос С 3. В кои дейности виждате възможност за диверсификация на вашия бизнес и диверсификация за туризма в България като цяло?

- за Вашия бизнес

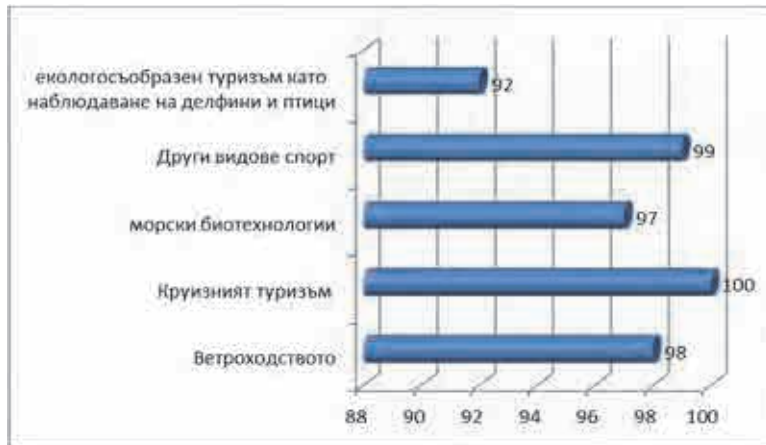
Графика номер 3 насочва вниманието към мнението на респондентите относно възможностите за диверсификация на бизнеса им. Резултатите са представени в 5 групи, които до голяма степен обхващат един разумен диапазон от вероятни отговори. Почти с еднакъв брой точки са представени отговорите морска и океанска енергия и морски био технологии. Най-важна дейност за бизнеса си анкетираните посочват крайбрежния туризъм.

Графика 4. Въпрос С 3. В кои дейности виждате възможност за диверсификация на вашия бизнес и диверсификация за туризма в България като цяло?

- туризма в България като цяло

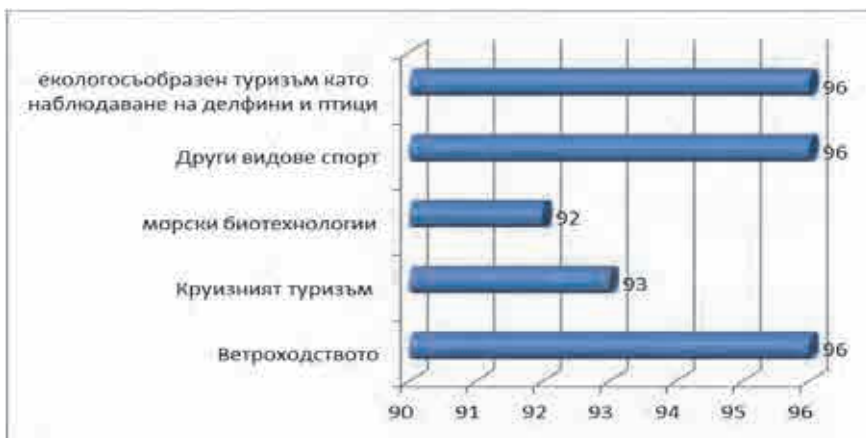
Графика номер 4 представя отново 5 възможни отговора, които са в приблизително равни групи. Трите отговора морски био технологии, морска и океанска енергия и минно разработване на морското дъно са само с 1 точка разлика. Като на-малко важни дейност са аква културите.

Графика 5. Въпрос С4. В кои дейности в рамките на крайбрежния туризъм виждате възможност за диверсификация на вашия бизнес и диверсификация за туризма в България като цяло?

- за Вашия бизнес

Графика 5, представя 5 възможни отговора за анкетираните, които са с минимална разлика в точките, най-вероятно това се дължи на факта, че всички от изброените отговори са с еднакво значение за диверсификацията бизнеса им в крайбрежния туризъм. Мнението им е с колеблива разлика относно важността на всеки един от отговорите.

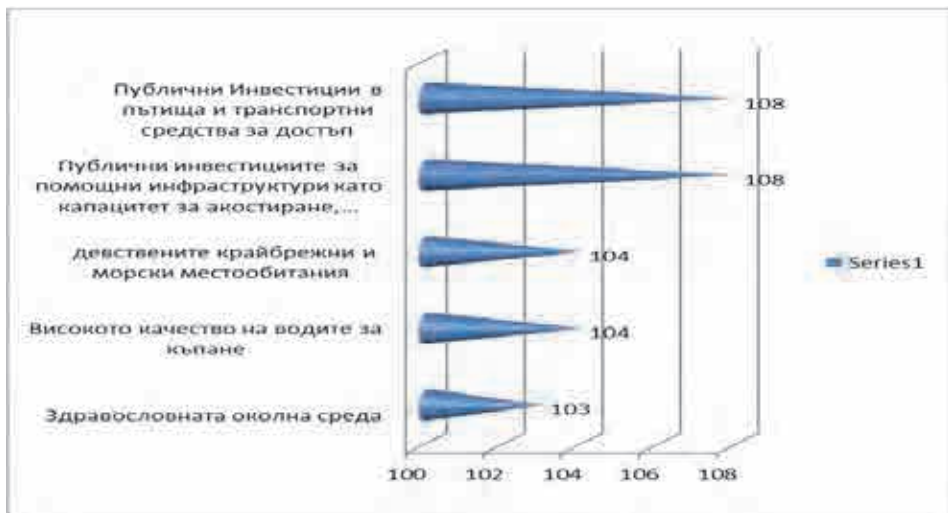

Графика 6. Въпрос С4. В кои дейности в рамките на крайбрежния туризъм виждате възможност за диверсификация на вашия бизнес и диверсификация за туризма в България като цяло?

- туризма в България като цяло

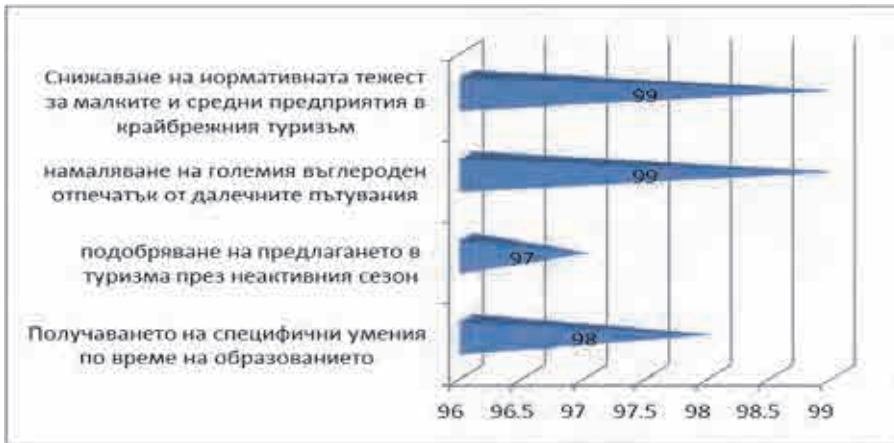
Графика 6 представя морските био технологии и круизния туризъм като едни от най-желаните възможности за диверсификация на крайбрежния туризъм за страната ни. Останалите три посочени възможности са с равен брой точки.

На въпрос номер С 5 – Кои са основните фактори способстващи на крайбрежния туризъм в България, респондентите са посочили, че за техния бизнес те са публичните инвестиции в пътища и транспортни средства за достъп и публичните инвестиции за помощни инфраструктури като капацитет за акостиране. А що се отнася до туризма в България като цяло, най-важни са здравословната околна среда и девствените крайбрежни и морски местообитания с равен брой точки 97.

Графика 7. Въпрос 5. Кои са основните фактори способстващи на крайбрежния туризъм в България?

Последният въпрос от тази част на анкетното проучване, която разглеждаме е въпрос номер С6 - Колко важни са следните мерки за подобряване на крайбрежния туризъм и подобряване на устойчивостта (кръговата икономика) в обслужваните териториите? За улеснение на анкетиранияте сме посочили 4 отговора. Всички са с по 1 точка разлика, посочени в графика 8. Видно е, че според изследването всички възможности са почти еднакво важни сред анкетиранияте за подобряване на крайбрежния туризъм и устойчивостта му.

Графика 8. Върнос Сб. Колко важни са следните мерки за подобряване на крайбрежния туризъм и подобряване на устойчивостта (кръговата икономика) в обслужваните територии?

2.3. Обобщен анализ

Участвалите в проведеното изследване са представители на средно и най-висшето ръководство в сферата на Туризма. Тези позиции им предоставят поглед над случващото се в обкръжаващата вътрешна и външна среда, наред с цялостност и пълнота на картината в туристическия бранш, както и познания относно факторите и възможностите за диверсификация и развитие на крайбрежния туризъм. В проведеното научно изследване прави впечатление, че отговорите са с изключително малка разлика, дори някои от тях са с еднакъв брой точки. Няма драстични разлики и противоположни мнения, всеки един от отговорите би могъл да е оценен като най-важен спрямо останалите с минимална разлика от най-маловажен. Става ясно, че за интегрираната морска политика най-важна мярка според изследването са познанията за морската среда, за подобряване на достъпа до информация за морето. Действително трябва да се разработват кампании и семинари, научни конференции, в които заинтересованите да получават най-актуалните сведения и информация относно морската среда, разработването на проучвателни дейности и анализи. Не случайно като най-важна мярка за морските басейни са посочени мерките за местните климатични условия. Флората и Фауната в морските басейни е подчинена на климатичните условия, за целта е нужно да се разработи дългосрочна стратегия за опазване и развитие на околната среда на морските басейни. Екологичното равновесие може да бъде постигнато с насърчване и обучение на всеки един индивид, екологично мислещи личности се изграждат от най-крехка детска възраст. Изготвяне на проекти, опознаване на околната среда чрез организиране на пряко наблюдение, практики, свързани с допира до околната страна са само малка част от възможните дейности, които да залегнат в обучителния процес на децата като дългосрочна стратегия за опазване на околната среда. Всички дейности посочени като възможни отговори във въпрос номер 4 са добри възможности за диверсификация на крайбрежната икономика. Мерките като – получаването на специфични умения по време на образованието, подобряване на предлагането в туризма през неактивния сезон, намалване на големия въглероден отпечатък от далечните пътувания, снижаване на нормативната тежест за малките и средни предприятия в крайбрежния туризъм са с почти еднакво значение за подобряването на крайбрежния туризъм и неговата устойчивост.

3. Заключение

Идеята за „Синята икономика“ се появява на Конференцията Рио+20 през 2012 г. Главната ѝ цел е да се намери и насърчат най-добрите решения на природата, които могат да бъдат приложени за разрешаване на настоящите предизвикателства, свързани с икономиката и околната среда. Тя е концентрирана върху устойчивото управление на водните басейни с убеждението, че здравите океански и морски екосистеми са по-продуктивни и са задължителни за устойчива икономика. Синята икономика засяга множество дейности, сред които аква култури, крайбрежен туризъм, корабоплаване, енергетика, туризъм и риболовни стопанства. Синият растеж в крайбрежния и морски туризъм се прилага чрез разработване на морски пространствени планове и стратегии за управление на крайбрежието. Основни приоритети в областта на морския транспорт са свързани с развитие и модернизация на пристанищата, повишаване на качеството на услугите, прилагане на интелигентни транспортни системи, сигурност и безопасност на превозите, както и ограничаване на вредните емисии от корабоплаването. Синият растеж се свързва с въпроси за риболова, генерирането на заетост, привличането на крайбрежен и круизен туризъм, цялостната бизнес среда, правната рамка, свързана с морското дело, възможностите за партньорство и ролята на морските клъстери и мрежи. Синята икономика, която е основана в съответствие с концепцията и принципите на Зелената икономика и взаимно се подкрепят, е инструмент, който предлага специфични механизми за малките островни развиващи се държави и крайбрежните държави като България, за да се справят с предизвикателствата, свързани с устойчивото развитие.

Списък на ползвана литература

1. Велас, Фр., Л. Бешерел (1998). Международен туризъм. София, Мегабул, с. 13-15
2. Караджова, Зл. Маркетингово изследване на факторите за кризата с кадрите в отрасъл „Туризъм“ 2016.
3. Нешков, М.(2015). Трансформациите в глобалната туристическа индустрия и предизвикателствата през туризмологията. В: Сборник с доклади от юбилейна международна научна конференция „Туризмът в епохата на трансформация“, посветена на 50-годишнината от създаването на специалност „Туризъм“ в Икономически университет – Варна, Издателство „Наука и икономика“- ИУ – Варна, с.182.
4. Ракаджийска, Св. (2007). Международният туристически пазар и България като туристическа дестинация в прехода към пазарна икономика. Издателство „Наука и икономика“, Икономически университет – Варна, с.7.
5. http://www.bsbd.org/bg/European_Maritime_Day.html